

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o stave a úrovni vyučovania a učenia sa vo vybraných predmetoch na gymnáziu v školskom roku 2009/2010 v SR

Tematické inšpekcie, ktorých cieľom bolo zistiť stav a úroveň vyučovania a učenia sa vo vybraných predmetoch na gymnáziu s osemročným štúdiom, sa vykonali v **18** štátnych, **9** cirkevných a v **3** súkromných školách. Z kontrolovaných **30** subjektov (12 % zo siete škôl v SR) bolo **26** škôl s vyučovacím jazykom slovenským, **3** školy s vyučovacím jazykom maďarským, v **1** škole bol vyučovacím jazyk slovenský a maďarský.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa

Zabezpečovanie a uplatňovanie kľúčových kompetencií vo vyučovacom procese sa prostredníctvom **762** hospitácií sledovalo v rámci jednotlivých predmetov vo vzdelávacích oblastiach jazyk a komunikácia, človek a príroda, človek a spoločnosť, matematika a práca s informáciami, zdravie a pohyb.

Proces výchovy a vzdelávania sa vo vzdelávacej oblasti **jazyk a komunikácia** kontroloval v predmetoch *slovenský jazyk a literatúra*, *slovenský jazyk a slovenská literatúra*, *prvý cudzí jazyk (anglický, nemecký, ruský)*, *druhý cudzí jazyk (anglický, nemecký, francúzsky, ruský)*.

Vo vyučovaní **slovenského jazyka a literatúry** prevažovalo zrozumiteľné sprístupňovanie aktuálneho učiva jazykovej, literárnej alebo slohovej zložky predmetu spojené s aktivizáciou žiakov otázkami a úlohami na jeho aplikáciu. Vyučujúci vhodne volili moderné metódy a formy práce, čo sa pozitívne odrazilo v učebných kompetenciách žiakov. Na hodinách literatúry umožnili žiakom pracovať s umeleckým textom s dôrazom na jeho estetické a emocionálne aspekty, pričom uplatnili výchovnú a vzdelávaciu zložku predmetu. Prezentácia spracovaných referátov o prečítaných dielach bola prínosom pre rozvoj kultivovaného ústneho prejavu. Na väčšine hodín preukázali žiaci adekvátne poznávacie a učebné spôsobilosti, pri riešení úloh aplikovali jazykové i literárne poznatky a slohové postupy, mali osvojené požadované pracovné techniky. Aktívny prístup prejavili hlavne pri vyjadrovaní postojov a názorov k čítanej ukážke, pri využití vedomostí predovšetkým z dejepisu, pri aktualizácii učiva porovnávaním vlastných skúseností so spoločenským dianím. K slabším stránkam rozvíjania kľúčových kompetencií žiakov a využívania ich intelektuálneho potenciálu patrili najmä nižšia miera stimulácie originality, tvorivosti a kritického myslenia, menej príležitostí na samostatné získavanie a spracovanie informácií z rôznych zdrojov (ojedinele z literárnej čítanky). Z hľadiska uplatňovania sociálnych kompetencií učitelia v nedostatočnej miere zaraďovali činnosti podporujúce ich tímovú spoluprácu, vzájomnú komunikáciu vo dvojiciach alebo skupinách s dopadom na funkčnú gramotnosť v praktickej rétorike a tvorbe rôznych jazykových prejavov. Hodnotovú rovinu znižovalo zriedkavé používanie didaktickej techniky, využitie informačných a komunikačných technológií (IKT) bolo obmedzené zväčša len na uvedenie webovej stránky ako informačného zdroja domácej úlohy. Problémom pri realizácii záverečnej spätnej väzby bol niekedy nedostatočne vymedzený časový priestor. Učitelia väčšinou rešpektovali pracovné tempo žiakov, diferenciaciu činností s ohľadom na ich rozdielne učebné dispozície uplatňovali výnimočne. V malej miere ich viedli k hodnoteniu svojich výkonov a k hľadaniu možnosti sebazdokonaľovania. Sebareflexiu učenia sa žiakov takmer na polovici hodín oslabovala neinformovanosť o cieľoch vyučovania. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa slovenského jazyka a literatúry boli na priemernej úrovni.

Vyučovanie *slovenského jazyka a slovenskej literatúry* väčšinou prebiehalo v priaznivej atmosfére posilnenej vzájomným rešpektom a taktným prístupom učiteľov ku žiakom. Ciele vyučovania neboli formulované vo vzťahu k preberaným témam, osvojované učivo viac korešpondovalo s učebnicou ako s učebnými osnovami a vzdelávacím štandardom. Pri vysvetľovaní učiva vyučujúci uprednostnili aplikačné cvičenia, kládli dôraz na vytváranie správnych predstáv a postupov. Zásadu názornosti podporili zvukové, obrazové aj textové zdroje (denná tlač) s adekvátnym využitím didaktickej techniky (CD prehrávač, dataprojektor). V niektorých prípadoch boli na hodine k dispozícii slovníky, k ich využívaniu však žiaci neboli vedení. Priebežnou komunikáciou v slovenskom jazyku sa učitelia sústredili na udržiavanie pozornosti žiakov, čo prispelo k podpore a rozvíjaniu počúvania s porozumením. Pochopenie a osvojenie poznatkov overovali priebežnými otázkami zameranými hlavne na reprodukciu literárnych vedomostí, gramatických pravidiel, v konverzačnej zložke riadeným rozhovorom k danej téme, spätná väzba v závere vyučovacích hodín absentovala. Žiaci prezentovali učivo na rozdielnej úrovni, prakticky dokázali tvoriť otázky i odpovede a súvislé rečové prejavy pri referátoch i pri ústnych odpovediach. V ich aktívnom vyjadrovaní sa objavili nedostatky v slovnej zásobe zo slovenského jazyka a v tvorbe správnych gramatických tvarov. Učitelia korigovali najmä vecné chyby, v menšej miere gramatické i štylistické nedostatky. Čiastočné problémy žiakom spôsobovalo plynulé čítanie, niekedy aj správne pochopenie informácií v prečítanom alebo vypočutom texte. Práca vo dvojiciach alebo v skupinách viedla ojedinele k vzájomnej konverzácii a rozvíjaniu ústneho prejavu žiakov. Vyučujúci zabezpečili nízky stupeň diferencovanosti úloh vzhľadom na rozdielnu jazykovú úroveň žiakov, menšiu pozornosť venovali ich hodnotiacim a sebahodnotiacim zručnostiam, najvýraznejším nedostatkom bolo nevyužívanie IKT. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa slovenského jazyka a slovenskej literatúry boli na priemernej úrovni.

Efektivitu vyučovania *cudzích jazykov* (prvý cudzí jazyk - *anglický, nemecký, ruský*) udržiavala na hodinách priaznivá cudzojazyčná atmosféra, obojstranne ústretová komunikácia podporovaná aktivizujúcimi podnetmi zo strany vyučujúcich. Väčšinou uplatňovali priebežnú spätnú väzbu, pochopenie a osvojenie jazykových poznatkov a zručností zisťovali otázkami, ktoré vyžadovali zo strany žiakov produktívnu kreativitu. Využívali aj riešenia rôznych typov úloh na aplikáciu gramatického a lexikálneho učiva i na nácvik jazykových komunikačných spôsobilostí. Ústny prejav žiakov stimulovali zvukové nahrávky k textom, cvičeniam a tiež vizuálne podnety (ilustrácie v učebnici, projekcie situačných obrazov s využitím dataprojektora, výstrižky z časopisov, rozmnožené obrazové materiály k učebnej téme). Slovnú zásobu sprístupňovali bezprekladovými formami, do odhadu jej významu často zapájali žiakov, v menšej miere ich viedli k využitiu cudzojazyčného slovníka. Občas sa prejavila vysoká viazanosť na obsah textov v učebnici s reprodukciami nepodstatných informácií na úkor rozvíjania pragmatických zručností, najmä používania jazyka na vyjadrovanie vlastných myšlienok a postojov. Ojedinele mali žiaci možnosť vyhľadať potrebný výraz využitím notebooku, ktorý bol na hodine k dispozícii. Zriedkavo pracovali učitelia s výukovým programom alebo zadávali úlohy s uplatnením IKT. Na viac ako polovicu hodín umožňovali mnohosmernú komunikáciu medzi žiakmi v skupinách alebo vo dvojiciach, využívali vybudované jazykové učebne s priaznivým dopadom nielen na jazykové kompetencie, ale aj na celkový osobnostný rozvoj. Žiaci reagovali väčšinou pohotovo, pri riešení praktických úloh funkčne uplatňovali osvojené jazykové prostriedky, vyjadrovali sa prevažne plynulo a zrozumiteľne s primeraným rozsahom aktívnej slovnej zásoby, získané zručnosti prezentovali v komunikačných situáciách. Ovládali techniky pri práci s písomnými a zvukovými textami, chápali a adekvátne interpretovali ich obsah, väčšinou samostatne dokázali dané informácie spracovať. Slabou stránkou vyučovania bolo menej jasné formulovanie vyučovacích cieľov, obmedzené využívanie IKT. Zlepšenie si vyžaduje

rozvíjanie flexibilného kritického a hodnotiaceho myslenia žiakov so zreteľom na ich učebné dispozície a intelektuálny potenciál. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa cudzích jazykov boli na priemernej úrovni.

Vyučovacie hodiny **cudzích jazykov** (*druhý cudzí jazyk - anglický, nemecký, francúzsky, ruský*) vedené prevažne v cieľovom jazyku výrazne posilňovali komunikačné zručnosti žiakov. Učitelia väčšinou jasne vymedzili ciele vyučovania, ktoré smerovali k osvojovaniu jazykových prostriedkov a rozvíjaniu rečových zručností, v závere hodín ich splnenie niekedy overovali formou didaktických hier. Vhodne využili učebnú tému na formovanie environmentálneho vedomia žiakov, uplatňovanie konvencií spoločenského správania, na multikultúrnu výchovu. V komunikácii formulovali pokyny a otázky so zreteľom na ich jazykovú úroveň. Dynamiku a názornosť vyučovania podporili prácou s učebnicami, pracovnými zošitmi, projekciou obrazových materiálov alebo gramatických cvičení so správnym riešením prostredníctvom dataprojektora. Rozvíjanie počúvania s porozumením zabezpečili vhodnými zvukovými nahrávkami, pri nácviku a upevňovaní novej slovnej zásoby používali situačné obrázky, kládli dôraz na správnu výslovnosť. Žiaci primerane reagovali na podnety a divergentné otázky k preberaným lexikálnym témam, pri riešení úloh aplikačného i problémového charakteru funkčne využívali osvojené jazykové prostriedky, vcelku zrozumiteľne a jazykovo adekvátne formulovali svoje postoje a skúsenosti, preukázali schopnosť argumentovať. Pri práci vo dvojiciach vyučujúci zadávali žiakom jednoduchšie problémové úlohy vzhľadom na ich obmedzenú slovnú zásobu a akceptovali viaceré možnosti vyjadrenia, čím prostredníctvom rozhovorov podporovali rečovú produktivitu. Tolerantnosť učiteľiek k menej závažným chybám v ich prejave eliminovala obavy z ústnej komunikácie. Žiaci boli málo zapájaní do korekcie chýb, väčšinou ju vykonávali učitelia prevažne verbálnym hodnotením, ojedinele klasifikáciou. Nesystematický prístup sa prejavil v oblasti uplatňovania a využívania hodnotenia a sebahodnotenia, kde často chýbalo pozitívne motivačné podnecovanie zo strany učiteľov. Výrazným nedostatkom bolo minimálne rozvíjanie kompetencií žiakov v oblasti využívania informačných a komunikačných technológií. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa cudzích jazykov boli na priemernej úrovni.

Vzdelávacia oblasť **človek a príroda** bola sledovaná v predmetoch *fyzika, chémia, biológia*.

Vymedzenie cieľov v predmete *fyzika* malo výraznú orientáciu na rešpektovanie individuálneho učebného a pracovného tempa žiakov, avšak len na tretine sledovaných hodín bola venovaná pozornosť uplatneniu diferencovaných úloh zohľadňujúcich ich rozdielne vzdelávacie schopnosti a zručnosti. Sprostredkovanie vedomostí učiteľia zabezpečovali rôznymi metódami a formami práce, s dôrazom na fakty i javy, ktoré viedli k vyjadreniu vzájomných vzťahov medzi fyzikálnymi veličinami, na ich meranie a výpočet, na analýzu grafických závislostí veličín a ich analógiu v matematických vzťahoch. Rôznorodosť výkladu vhodne dopĺňali učebnými pomôckami (svetelné zdroje, skladanie síl, obvody striedavého elektrického prúdu, kladkostroj, silomer, elektrometer, Vandergrafov generátor), na vyše polovici hodín pracovali s didaktickou technikou. Prostriedky IKT boli zväčša využité pri upevňovaní učiva prebratej látky na laboratórnych cvičeniach a tiež pri získavaní potrebných informácií k domácim úlohám. Prezentácie učiva prostredníctvom výukových programov a videozáznamov pripravené učiteľmi i žiakmi napomáhali pri realizácii stanovených vzdelávacích cieľov. Zadávané úlohy pomerne často vyžadovali od žiakov prácu s rôznymi informačnými zdrojmi (učebnice, odborné časopisy, schémy, grafy, tabuľky), pričom väčšina z nich dokázala tieto informácie spracovať. Dominujúce zastúpenie mali aplikačné úlohy, občas striedané úlohami problémového charakteru, ktorými sa vyučujúci snažili viesť žiakov k správnej argumentácii, k vysvetľovaniu pozorovaných javov pri pokusoch, k vyvodzovaniu záverov. Rozvíjanie poznávacích a učebných kompetencií účelne posilňovala vonkajšia a vnútorná motivácia spojená s využívaním teoretických poznatkov

a praktických skúseností žiakov. Učitelia dbali pri prezentovaní výsledkov ich činností na úroveň prejavu, adekvátne uplatňovanie odbornej terminológie, zapájali ich do diskusie a spoločne hľadali podstatu javu, čím aktívne zabezpečovali rozvoj komunikačných kompetencií. Žiaci prejavovali záujem o učenie, prevažne správne riešili úlohy zamerané na aplikáciu získaných poznatkov. Nižšia frekvencia úloh vyžadujúcich tvorivé, divergentné riešenia obmedzovala ich kreativnosť. Sociálne kompetencie boli primerane rozvíjané vo vzťahu k vyjadrovaniu názorov a postojov, výrazne zaostávala podpora vzájomnej komunikácie a spolupráce žiakov v skupinách. Výkony žiakov učitelia hodnotili verbálne aj klasifikačnými stupňami po individuálnych odpovediach a písomných testoch. Vzhľadom na to, že žiakom chýbali zo strany vyučujúcich podnety na rozvíjanie hodnotiacich a sebahodnotiacich zručností, dokázali ich uplatniť len v obmedzenej miere. Stav a úroveň vyučovania a učenia fyziky sa boli na dobrej úrovni.

Charakteristickým znakom vyučovania *chémie* bola priaznivá atmosféra rozvíjajúca pracovné návyky žiakov, ako aj pozitívna motivácia smerujúca k napredovaniu ich výkonov. Sledované hodiny sa vyznačovali primeraným učebným tempom prispôsobeným vzdelávacím potrebám žiakov, na viac ako tretine sledovaných hodín sa vyskytli úlohy s diferencovanou náročnosťou, ktoré umožnili stimulovať ich rozdielne vzdelávacie schopnosti. Pri sprístupňovaní učiva kládli vyučujúci dôraz na postupnosť a nadväznosť krokov v praktických činnostiach, aktualizovali učivo novými poznatkami z oblasti chémie, uvádzali príklady praktického využitia v každodennom živote. Na väčšine hodín bol vytvorený priestor na prácu s informačnými zdrojmi (učebnica, pracovné listy, tabuľky, obrázky, nákresy izomérnych štruktúr a laboratórnej aparatúry), ktoré žiaci dokázali spracovať a využiť, ale často len s výraznou pomocou učiteľov. Efektivitu hodín zvyšovalo využívanie učebných pomôcok (laboratórne sklo, modely atómov, chemických prvkov a molekúl organických zlúčenín, Mendelejevova periodická tabuľka prvkov). Rozvoj praktických zručností zabezpečili učitelia správne zvolenými postupmi pri práci s chemikáliami a pri manipulácii s laboratórnymi pomôckami, pričom dôsledne dodržiavali pravidlá bezpečnosti a ochrany zdravia. Na základe demonštračných pokusov žiaci vyvodzovali závery a odhaľovali súvislosti medzi javmi. Vyučujúci vhodným vytváraním príležitosti na prezentovanie názorov a skúseností pozitívne rozvíjali sociálne kompetencie žiakov, menej organizovali prácu v skupinách. Žiaci takmer na všetkých hodinách využili možnosť prezentácie poznatkov a výsledkov činností, s primeranou úrovňou vyjadrovania a adekvátneho používania odbornej terminológie, ale s menšou mierou tvorivosti. Kvalitu hodín znižovalo veľmi obmedzené využívanie didaktickej techniky a presúvanie práce s IKT do domácej prípravy referátov a projektov. Objektívne verbálne hodnotenie bolo stimulujúcim faktorom na posilnenie sebadôvery žiakov, ktorí v prípade poskytnutého priestoru dokázali zhodnotiť svoje vlastné výkony aj výsledky činnosti spolužiakov. K silným stránkam vyučovania patrilo rozvíjanie praktických návykov a zručností žiakov pravidelne overované spätnou väzbou. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa chémie boli na priemernej úrovni.

Na všetkých hodinách *biológie* vyučujúci poskytovali zrozumiteľné sprístupňovanie poznatkov, uprednostňovaním správnych postupov pri aplikačných úlohách a praktických činnostiach viedli žiakov k rozvíjaniu poznávacích a učebných kompetencií, pričom zabezpečili súlad obsahu učebnej témy s učebnými osnovami. Zaraďovali na vyučovanie variabilné formy a metódy práce s podporou rôznych účelne využívaných učebných pomôcok (modely, preparáty, názorné ukážky plodov, drevín, rastlín, obrazový materiál, fonendoskop, súprava na určovanie krvných skupín), s ktorými dokázali žiaci veľmi zručne pracovať. V duchu aktuálnych trendov využívali videofilmy a svojpomocne vyhotovené obrazové projekcie. Slabo rozvíjané kompetencie v oblasti IKT uplatnili žiaci len na niektorých hodinách prezentáciou úloh v Power Pointe. Vyučujúci rešpektovali individuálne pracovné tempo jednotlivcov, menší dôraz kládli na diferencované úlohy s rozdielnou náročnosťou.

Samostatná práca žiakov bola zameraná na aplikáciu teoretických vedomostí týkajúcich sa biologických javov a súvislostí, pričom boli vhodne využité medzipredmetové vzťahy (chémia, geografia) a účelne zakomponovaná ochrana prírody a zdravia. Žiaci prejavili aktívny záujem o predmet, vedeli s použitím odbornej terminológie náležite reagovať na otázky, využívali príležitosť na prezentovanie hodnotových alebo emocionálnych postojov. V rámci zadávaných projektov a referátov vyjadrovali svoje stanovisko k preberanému učivu, rôznym situáciám a javom, vedeli vytvoriť koncepciu riešenia, či konfrontovať s iným názorom, pričom v značnej miere preukázali schopnosť a zručnosť získavať a spracovať poznatky z rôznych informačných zdrojov. Na vyše polovici hodín využili poskytnuté možnosti na vzájomnú spoluprácu a komunikáciu, menej zruční boli pri hodnotení vlastných výkonov a výkonov spolužiakov. Vyučujúci výrazne preferovali verbálne hodnotenie odpovedí žiakov, v menšej miere však uplatňovali jeho motivačný aspekt k povzbudeniu a oceňovaniu pokrokov v učení, na viac ako polovici sledovaných hodín uplatnili hodnotenie klasifikáciou. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa biológie boli na dobrej úrovni.

Vo vzdelávacej oblasti **človek a spoločnosť** sa sledovali predmety *dejepis, geografia, občianska náuka*.

Ciele vyučovacích hodín *dejepisu* učitelia formulovali zväčša jasne, ich napĺňanie overovali najmä prostredníctvom priebežnej spätnej väzby, v menšej miere aj v závere hodín. Poznatky sprístupňovali s dôrazom na logické a príčinné súvislosti priebehu a následkov dejinných udalostí, motivujúco využívali medzipredmetové vzťahy. Často kládli otázky stimulujúce reflexiu a zadávali úlohy na praktickú aplikáciu, ktoré žiaci riešili prevažne správne. Umožnili žiakom zapájať sa do diskusie k preberaným historickým témam a uplatniť získané poznatky z iných predmetov a zdrojov (historická literatúra, filmy). Vcelku účelne používali učebné pomôcky (učebnice s textovým, obrazovým materiálom, mapy), na tretine hodín pracovali s didaktickou technikou, IKT využili žiaci obmedzene pri spracúvaní referátov. Primerane bolo rešpektované ich individuálne učebné a pracovné tempo. Výrazná väčšina žiakov sa dokázala aktívne vyjadrovať, pri riešení tvorivých úloh analyzovať, obsahovo porovnávať historické textové, ojedinele aj obrazové a zvukové pramene, prezentovať svoje postoje k multiperspektívnym a protirečivým spoločensko-politickým a vojnovým udalostiam. V týchto činnostiach učitelia v menšej miere podporovali vzájomnú komunikáciu a spoluprácu žiakov v skupinách. Výrazným dynamizujúcim a motivačným činiteľom vyučovacieho procesu bolo vyžívanie pochvaly v rámci priebežného verbálneho hodnotenia. Nedostatočné podnecovanie na hodnotenie svojich výkonov i výkonov spolužiakov viedlo u žiakov k neschopnosti rozvíjať sebahodnotiace a hodnotiace zručnosti. Zlepšenie si vyžaduje efektívne využitie didaktickej techniky, rozvíjanie kompetencií žiakov v oblasti IKT, častejšie vytváranie podmienok pre tímovú prácu. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa dejepisu boli na dobrej úrovni.

Na vyučovaní *geografie* učitelia pravidelne zisťovali v úvode hodín úroveň vedomostí z predchádzajúceho učiva, priebežnou kontrolou overovali porozumenie nového učiva. V závere vyučovania preverovali pochopenie nadobudnutých poznatkov a osvojenie zručností prostredníctvom spätnej väzby, väčšinou frontálne, položením kontrolných otázok. Pri zohľadňovaní vzdelávacích potrieb žiakov plne rešpektovali individuálne učebné a pracovné tempo, úlohy a činnosti s ohľadom na rozdielne vzdelávacie potreby žiakov však diferencovali len obmedzene, rezervy sa vyskytli aj v správnom formulovaní cieľov vyučovania. Nové poznatky sprostredkovali žiakom zrozumiteľne a pútavo s využitím medzipredmetových vzťahov, často a vhodne kládli navodzujúce a stimulačné otázky, dbali na vytváranie správnych predstáv a postupov. Umožňovali žiakom doplniť výklad vypracovanými referátmi s využitím filmu zameraného na učivo o polohe SR, či legislatívneho procesu na úseku životného prostredia. Variabilitu hodín zabezpečovali názorné učebné pomôcky využívané učiteľmi aj žiakmi (slepá mapa, nástenná mapa, atlas,

učebnica, odborné texty). Pri práci s učebnicou žiaci vedeli z tabuliek vyhľadávať a zisťovať informácie, aktívne sa vyjadrovať a prezentovať poznatky, čím sa rozvíjali ich komunikačné kompetencie. Na sledovaných hodinách dostali možnosť aktívne sa podieľať na vyučovaní, uvažovať nahlas, zapájať sa do diskusie, rozvíjať vecnú argumentáciu. Učitelia korektne využívali povzbudzujúce verbálne hodnotenie výkonov žiakov a hodnotenie objektívnou klasifikáciou. Pre množstvo naplánovaného učiva sa učiteľom niekedy nedarilo usmerniť prácu žiakov tak, aby úlohy spracovali a dokončili v dohodnutom čase. Slabou stránkou niektorých hodín zo strany vyučujúcich sa javilo nevládnutie hlučnejších prejavov žiakov najmä pri zadávaní úloh a pokynov, ale aj pri prezentáciách. Na vyučovaní neboli u žiakov vhodnou činnosťou adekvátne rozvíjané sociálne kompetencie, minimálne boli podnecovaní k hodnoteniu vlastných výkonov i výsledkov práce spolužiakov. Výrazným nedostatkom bola nízka efektivita využívania didaktickej techniky a úplná absencia zadávania úloh s využitím prostriedkov IKT. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa geografie boli na priemernej úrovni.

K silným stránkam na hodinách vyučovania *občianskej náuky* patrila pozitívna pracovná atmosféra plne rešpektujúca individuálne učebné tempo jednotlivcov, čo umožňovalo žiakom rozvíjať ich správne predstavy, prezentovať postoje a názory. Obsah učebných tém korešpondoval s učebnými osnovami, ale ciele vyučovania spojené s očakávanými výsledkami učenia neformulovali učitelia dostatočne jasne a zrozumiteľne na vyše polovici hodín. Poznávacie a učebné kompetencie žiakov rozvíjali dosť často úlohami orientovanými na pamäť, v menšej miere aktivizovali vyššie myšlienkové procesy (analýza, porovnávanie, kritické filozofické myslenie). Učivo sprístupňovali zrozumiteľným spôsobom s využitím textových učebných pomôcok a učebnice, podporovali aplikáciu poznatkov súvisiacich s preberanou učebnou témou, ktoré získali žiaci najmä v predmetoch dejepis a slovenský jazyk a literatúra. Možnosťou vyhľadávania informácií z pripraveného textu, novín, odborných časopisov, ich spracovaním a prezentovaním rozvíjali u žiakov čítanie s porozumením, viedli ich ku kultivovanému ústnemu vyjadrovaniu. Žiaci reagovali primerane, prejavovali záujem o osvojovanie vedomostí niekedy formou skupinovej práce a tiež riešením simulovaných problémových úloh z oblasti práva a ekonómie. Aktivita žiakov sa prejavila i pri vyjadrovaní vlastných názorov na aktuálne politické a celospoločenské udalosti, ktoré zrozumiteľne formulovali a dokázali vysvetliť. Priebežné verbálne hodnotenie výkonov žiakov využívali vyučujúci najmä na povzbudzovanie a posilňovanie ich sebadôvery, na viac ako polovici hodín uplatňovali hodnotenie klasifikáciou. Slabou stránkou vyučovacieho procesu bolo nezadávanie úloh na získanie informácií využitím priameho kontaktu žiakov s výpočtovou technikou, nezohľadňovanie vzdelávacích potrieb jednotlivcov z hľadiska ich rozdielnych schopností a zručností, v malej miere využitá didaktická technika. Učitelia zriedkavo zapájali žiakov do procesu hodnotenia, nepodnecovali ich k sebahodnoteniu. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa občianskej náuky boli na priemernej úrovni.

Proces výchovy a vzdelávania sa vo vzdelávacej oblasti **matematika a práca s informáciami** sledoval na vyučovacích hodinách predmetov *matematika a informatika*.

Na hodinách *matematiky* prevládalo jasné formulovanie cieľov, oboznamovanie žiakov s obsahom naplánovaných činností. Pozitívom bolo najmä dodržiavanie postupnosti jednotlivých krokov zoradených do logického sledu, s dôrazom na vytváranie správnych predstáv. Zvolené pracovné tempo žiakom z hľadiska ich vzdelávacích potrieb vyhovovalo, nedostatkom však bola nízka miera diferencovania náročnosti úloh. Vyučujúci zadávali žiakom prevažne úlohy zamerané na porozumenie a aplikáciu, pri odpovediach dbali na dodržiavanie odbornej matematickej terminológie a na uplatnenie správnych pracovných postupov, vytvárali dostatočný priestor na prezentovanie poznatkov. Názornosť vyučovania zabezpečovali využívaním učebných pomôcok (rysovacie pomôcky, modely telies, nástenné obrazy z planimetrie a stereometrie, kalkulačky), málo bola v rôznych fázach vyučovania

použitá didaktická technika. Ojedinele zadávané úlohy s uplatnením IKT sa čiastočne objavili v domácej príprave. Približne na polovici hodín pracovali žiaci s rôznymi zdrojmi informácií (učebnica, zberka úloh, tabuľky, grafy), niektorí mali k dispozícii prefotené učebné texty. Aktívne reagovali na kontrolné otázky podnecujúce reflexiu nových poznatkov, väčšinou úspešne zvládli riešenie jednoduchých aplikačných úloh, menej samostatní a tvoriví boli pri problémových úlohách, vedeli sa orientovať v matematických pojmoch a súvislostiach, zdôvodniť použitý postup. Pri rozvíjaní sociálnych kompetencií venovali vyučujúci adekvátnu pozornosť vytváraniu priestoru na prezentovanie postojov žiakov, nedostatočné možnosti poskytli na prácu vo dvojiciach alebo skupinách, v dôsledku čoho bola podstatne obmedzená ich vzájomná komunikácia a spolupráca. Prevažná väčšina hodín sa vyznačovala priebežným zisťovaním úrovne pochopenia a osvojenia nových poznatkov prostredníctvom spätnej väzby, analýzou chybných odpovedí. Záverečné zhodnotenie splnenia stanovených cieľov učiteľa častejšie realizovali niekoľkými frontálne zadanými otázkami k preberanej téme, niekedy aj v časovom strese, čím znižovali u žiakov príležitosť na primerané rozvíjanie sebareflexie a správneho kritického myslenia. Za slabé stránky možno označiť rozvoj hodnotiacich a sebahodnotenia zručností žiakov, nevyužívanie IKT a didaktickej techniky. Zlepšenie si vyžaduje rozvíjanie personálnych a interpersonálnych kompetencií žiakov zadávaním úloh stimulujúcich vzájomnú kooperáciu a pomoc medzi žiakmi. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa matematiky boli na priemernej úrovni.

Výrazná motivácia na vyučovaní *informatiky* podnecovala žiakov k aktívnej činnosti a k záujmu o preberané témy. Učitelia sprístupňovali učivo zrozumiteľne, kládli žiakom stimulujúce otázky, ktoré nadväzovali na predchádzajúce poznatky. Efektívne využívali dataprojektor, učebnice, na viacerých hodinách mali pripravené prezentácie pomocou videodataprojektoru, v menšej miere pracovali s pripravenými pracovnými textami. Riešenia zadaných úloh vyžadovali získavanie dát z internetu a na väčšine sledovaných hodín aj ich tvorivé spracovanie. Učitelia viedli žiakov k správnym postupom pri práci s užívateľským programom na tvorbu animácií, na úpravu grafických súborov, na spracovanie fotografií a s kancelárskym softvérom Microsoft Office. Žiaci prejavovali o vyučovanie záujem, pri práci s počítačom boli väčšinou zruční, pri programovaní využívali vedomosti z matematiky a fyziky. Viacerí používali príslušný programovací jazyk, pri algoritmickej programov uplatňovali logické postupy, pracovali väčšinou samostatne, niektorým poskytovali učiteľia doplňujúci výklad. Osvojené poznatky žiaci uplatňovali pri riešení aplikačných a praktických úloh, tvoriví boli pri konštrukcii úloh v programovacích jazykoch Pascal, Delphi a Comenius Logo. Menšiu zručnosť preukázali pri vyhľadávaní, triedení a spracovaní textových a grafických informácií získaných pomocou internetových prehliadačov. Ich pracovné návyky učiteľia rozvíjali vhodným usmerňovaním k dokončeniu úloh v dohodnutom čase a kvalite a vyžadovaním dodržiavania pravidiel bezpečnosti v učebniach IKT, čo pozitívne ovplyvnilo výsledky ich činnosti. Slabou stránkou bolo nedostatočné rozvíjanie sociálnych kompetencií formou skupinovej práce, nízka úroveň hodnotiacich a sebahodnotiacich zručností, pretože žiaci boli minimálne podnecovaní na hodnotenie svojich výkonov a výkonov spolužiakov. Negatívny dopad na kvalitu vyučovania a na praktické rozvíjanie počítačových zručností v niektorých skupinách mala skutočnosť, že pri jednom počítači pracovali dvaja až traja žiaci. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa informatiky boli na priemernej úrovni.

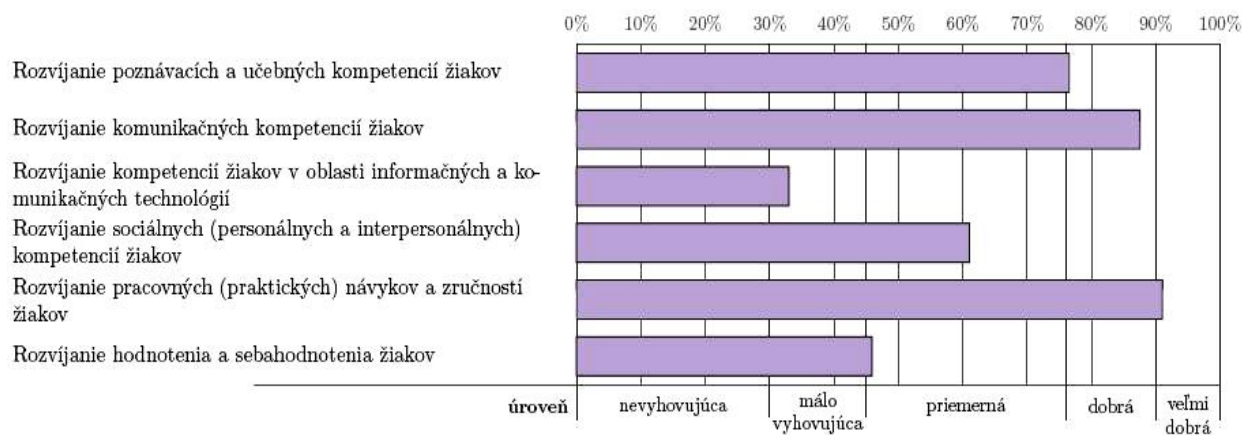
Vyučovací proces vo vzdelávacej oblasti **zdravie a pohyb** v predmete *telesná a športová výchova* sa v plnej miere vyznačoval prispôbením pracovného tempa pri jednotlivých cvičeniach a pohybových aktivitách vzdelávacím potrebám žiakov, menší dôraz bol venovaný diferencovaniu náročnosti úloh v závislosti od ich rozdielnych telesných dispozícií. Na všetkých sledovaných hodinách boli poznatky sprístupňované názorným spôsobom s predvádzaním praktických ukážok, s dôrazom na rozvíjanie správnych pohybových návykov a na správne držania tela, s dôsledným dodržiavaním pravidiel bezpečnosti pri cvičení.

V závislosti od druhu aktivity učiteľa využívali telovýchovné náradie a náčinie (basketbalové a volejbalové lopty, florbalové náčinie, žienky, hrazdu, gymnastický koberec), motivovali žiakov k praktickému prezentovaniu výsledkov činnosti. Podnecovaním žiakov k aktívnemu slovnému a pohybovému vyjadrovaniu sa vhodne rozvíjali ich komunikačné zručnosti. Rozvoj sociálnych kompetencií prevažná väčšina učiteľov výrazne zabezpečovala najmä cvičením žiakov vo dvojiciach a skupinách, v rámci ktorých žiaci spolupracovali a vzájomne si pomáhali. Pri hodnotení žiackych výkonov sa uplatňovalo verbálne hodnotenie, nedostatočne a nesprávne zvládnuté činnosti vyučujúci ako motivačný prostriedok na zlepšenie výsledkov. Slabou stránkou bolo rozvíjanie hodnotiacich a sebahodnotiacich spôsobilostí žiakov, preto žiaci nedokázali zhodnotiť a zdôvodniť úroveň svojich pohybových zručností. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa telesnej a športovej výchovy boli na dobrej úrovni.

Celkový stav a úroveň vyučovania a učenia sa vo vybraných predmetov na gymnáziu s osemročným štúdiom boli na priemernej úrovni.

Z kontrolných zistení na vyučovacích hodinách vyplynuli značné rozdiely v rozvíjaní kľúčových kompetencií žiakov, čo potvrdzuje graf č. 1.

Graf č. 1 Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov

Záver

Vo výchovno-vzdelávacom procese prevažovali v oblasti rozvíjania poznávacích a učebných kompetencií žiakov rôznorodé zrozumiteľné formy sprístupňovania nových poznatkov. Pretrvával dôraz na obsah vyučovania v spojení s overovaním pochopenia a osvojenia učiva zväčša priebežnou spätnou väzbou, zadávaním aplikačných alebo praktických úloh rešpektujúcich učebné a pracovné tempo jednotlivcov. V menšej miere boli stimulované poznávacie a učebné kompetencie žiakov využitím ich osobných predpokladov na riešenie náročnejších problémových úloh. Účelne využívanie učebných pomôcok na dvoch tretinách sledovaných hodín garantovalo primeranú názornosť, oveľa nižší podiel tvorilo zaradenie didaktickej techniky. Výrazne zaostávalo uplatňovanie informačných a komunikačných technológií priamo na vyučovaní i napriek tomu, že mnohé školy disponujú dobrým materiálno-technickým vybavením. V niektorých predmetoch chýbala širšia ponuka vhodného výukového softvéru. K silnejším stránkam vyučovacieho procesu patrila oblasť rozvíjania komunikačných zručností žiakov s adekvátnou úrovňou ich čitateľskej spôsobilosti a aktívneho verbálneho prejavu pri prezentovaní vedomostí. Žiaci sa zapájali do výkladu, dialógov, samostatne alebo s pomocou vyučujúcich vedeli pracovať s učebnicou, s umeleckým textom. Na väčšine hodín vyjadrovali svoje názory a skúsenosti, ktoré spravidla dokázali vysvetliť, odôvodniť, zvyčajne aj podprieť argumentáciou so zreteľom na základné hodnotové princípy. Prevládajúca verbálna interakcia učiteľ – žiaci, málo systematické

zaradovanie činností vo dvojiciach alebo v skupinách malo negatívny dopad na mieru rozvíjania sociálnych kompetencií žiakov vzájomnou komunikáciou a kooperáciou. Dobré výsledky dosahovali žiaci v rozvíjaní pracovných návykov a zručností pri rôznych učebných aktivitách. Pozitívne ich v tomto smere ovplyvňovali vyučujúci, ktorí vyžadovali dôsledné osvojovanie správnych postupov a dodržiavanie pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Negatívom na väčšine vyučovacích hodín bolo len sporadické rozvíjanie hodnotiacich a sebahodnotiacich zručností s nízkym stupňom podnecovania na hodnotenie svojich alebo spolužiakových výkonov. V dôsledku toho žiaci len obmedzene dokázali zhodnotiť vlastné pokroky v učení, identifikovať klady a nedostatky výsledkov svojej alebo spolužiakovej činnosti. Učители zväčša využívali priebežné slovné hodnotenie ako motiváciu k ich napredovaniu, podstatne menej uplatňovali klasifikáciu. Výsledky zistení z hospitácií poukazujú na nevyhnutnosť zohľadňovať vo vyučovacom procese individuálne rozdiely v schopnostiach a zručnostiach žiakov, intenzívne rozvíjať ich hodnotiace a sebahodnotiace spôsobilosti, podporovať tímovú spoluprácu. Jednoznačne najvyššiu pozornosť treba zamerať na rozvíjanie kompetencií v oblasti informačných a komunikačných technológií.

V porovnaní s minulým školským rokom nastalo v rozvíjaní kľúčových kompetencií zlepšenie vo všetkých oblastiach. Najvýraznejšie sa prejavilo predovšetkým v cieľavedomejšej podpore rozvíjania komunikačných kompetencií a uplatňovania pracovných návykov a zručností. Vo vyučovacom procese boli častejšie využívané informačné a komunikačné technológie, no i napriek tomu sú výsledky v tejto oblasti neuspokojivé.

Výrazne pozitívne zistenia

- zrozumiteľné sprístupňovanie nových poznatkov s uprednostnením aplikačných úloh, s dôrazom na vytváranie správnych predstáv, postupov a s preferovaním praktických činností
- rozvíjanie pracovných návykov a zručností orientovaných na dodržiavanie pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia
- záujem žiakov o získavanie vedomostí, zručností, o riešenie úloh zameraných na ich praktickú aplikáciu

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- zohľadňovanie vzdelávacích potrieb jednotlivcov v závislosti od ich rozdielnych intelektuálnych dispozícií a schopností
- efektívne využívanie didaktickej techniky vo vyučovacom procese
- rozvíjanie kompetencií žiakov v oblasti informačných a komunikačných technológií
- využívanie tímovej práce pri rozvíjaní sociálnych spôsobilostí
- podnecovanie žiakov na uplatňovanie hodnotiacich a sebahodnotiacich zručností s motivačným cieľom napredovania v učení

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Štátna školská inšpekcia na základe inšpekčných zistení **uplatnila** voči kontrolovaným subjektom **42 odporúčaní** zameraných na skvalitnenie vyučovacieho procesu zriadením odborných učební, doplnením vybavenosti aktuálnymi učebnými pomôckami, didaktickou technikou, počítačmi. Odporúčania smerovali k obsahu vzdelávania a spracovaniu učebných osnov alebo tematických výchovno-vzdelávacích plánov niektorých predmetov (slovenský jazyk a literatúra, literárny seminár, slovenský jazyk a slovenská literatúra), zdôrazňovali zefektívnenie kontrolnej činnosti s ohľadom na rozvoj kľúčových kompetencií. Viacerým subjektom školská inšpekcia uložila **prijat' konkrétne opatrenia** na odstránenie zistených

nedostatkov, ktoré sa týkali doplnenia učebných osnov príslušných predmetov 1. a 2. ročníka do školského vzdelávacieho programu; plnenia učebných osnov v predmete slovenský jazyk a slovenská literatúra; označovania tried v pedagogickej dokumentácii; dvojjazyčného vedenia zápisov v triednej knihe v škole s vyučovacím jazykom maďarským; organizácie vyučovania (nedodržanie dĺžky a počtu prestávok); vypracovania individuálnych vzdelávacích programov pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Odporúčania a podnety

Riaditeľom škôl

- zintenzívniť kontrolnú činnosť zameranú na získavanie a rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov na vyučovaní
- vyhodnocovať výsledky kontrolnej činnosti a prijať účinné opatrenia na odstránenie nedostatkov
- venovať zvýšenú pozornosť efektívnemu využívaniu didaktickej techniky a informačných a komunikačných technológií vo vyučovaní jednotlivých predmetov

Zriaďovateľom

- podporovať zlepšenie vybavenosti škôl dopĺňaním aktuálnych učebných pomôcok a informačno-komunikačných technológií

Metodicko-pedagogickému centru

- organizovať naďalej vzdelávacie aktivity zamerané na rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov vo výchovno-vzdelávacom procese

Štátnemu pedagogickému ústavu

- zabezpečiť pre pedagogických zamestnancov odborné semináre k tvorbe učebných osnov príslušných predmetov
- vytvoriť ponuku vhodného výukového softvéru pre jednotlivé predmety

Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR

- upraviť zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v časti Prijímanie na vzdelávanie v stredných školách v texte § 62 tak, aby bola vylúčená možnosť prijať uchádzača - žiaka s mentálnym postihnutím alebo absolventa praktickej školy
- ustanoviť všeobecne záväznou právnou normou delenie žiakov na skupiny chlapcov a dievčat a maximálny počet žiakov na 1 učiteľa na vyučovaní telesnej a športovej výchovy v stredných školách